

doi number: 10.14686/201321993

Lise Düzeyindeki Osmanlı Türkçesi Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanışına İlişkin Öğrenci Görüşlerine Dayalı Bir Değerlendirme*

Yrd. Doç. Dr. Nihal ÇALIŞKAN

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
caliskanihal@hotmail.com

Özet: Osmanlı Türkçesi Dersi, ilk defa 2003-2004 öğretim yılında faaliyete başlayan sosyal bilimler liselerinde, kuruluş tarihinden bu yana okutulmakla birlikte söz konusu dersin öğretim programı MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 12.09.2011 tarih ve 139 sayılı kararıyla uygulamaya konmuştur. Yürürlükteki programa göre Osmanlı Türkçesi dersleri zorunlu olup 10, 11 ve 12. sınıflarda haftada 2'şer saat olarak uygulanmaktadır. Bu bildiriye, adı geçen sınıflarda okutulan Osmanlı Türkçesi dersine ilişkin uygulamalar, öğretim programının genel amaçları doğrultusunda öğrenci görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmektedir. Çalışma, Ankara Mehmet Kaplan Sosyal Bilimler Lisesinde öğrenim görmekte olan 10 ve 11. sınıf düzeyindeki öğrencilerle görüşme yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bunun için gerek önceden belirlenmiş sorulara cevap alınması gerekse öğrencilerin dikkat çekmek istedikleri hususları belirtmelerine imkân vermesi açısından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler öğretim programının uygulanışına ilişkin olarak "Osmanlı Türkçesi ile yazılmış farklı güçlük düzeyindeki metinleri okuyabilme, anlamlandırabilme, söz varlığını geliştirme, Osmanlı Türkçesi etrafında gelişen kültürü tanıma, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış eserleri koruma konusunda duyarlılık kazanma, alana özgü çalışmalarda Osmanlı Türkçesi ile yazılmış eserlerden yararlanma" amaçlarının gerçekleşmesi bakımından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik diller, Osmanlı Türkçesi, öğretim programı, sosyal bilimler lisesi

Evaluating the Implementation of High School Ottoman Turkish Courses on the Basis of Students' Opinions

Abstract: Ottoman Turkish courses have been offered in high schools of social sciences since the foundation of these institutions in 2003-2004 academic year. The curriculum of Ottoman Turkish was put into practice with the 12.09.2011 dated and 139 numbered sentence of Board of Education. According to this sentence the 2 hours Ottoman Turkish courses are compulsory at 10, 11th grades. This study deals with the current implementation of Ottoman Turkish courses on the basis of students' opinions. The research was carried out in Ankara Mehmet Kaplan High School of Social Sciences. The semi-structured interview method was used. The data was evaluated under the following sections: reading and comprehending the Ottoman Turkish texts, developing vocabulary, realization of cultural components of Ottoman Turkish, gaining sensitivity in preserving Ottoman Turkish heritage, using Ottoman Turkish texts for academic or occupational purposes.

Key Words: Classical languages, Ottoman Turkish, curriculum, high school of social sciences

* Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından düzenlenen Uluslararası Yaşayan Türkçe Bilgi Şöleni'nde (30 Mayıs – 01 Haziran 2012) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Osmanlı Türkçesi dersi, ilk defa 2003-2004 öğretim yılında faaliyete başlayan sosyal bilimler liselerinde, kuruluş tarihinden bu yana okutulmaktadır. Söz konusu dersin öğretim programı MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 12.09.2011 tarih ve 139 sayılı kararıyla uygulamaya konmuştur. Osmanlı Türkçesi dersinin verilmeye başlandığı 2003-2004 öğretim yılından ve öğretim programının yürürlüğe konduğu 12.09.2011 tarihinden bu yana, sosyal bilimler liselerinin haftalık ders çizelgelerinde 10, 11 ve 12. sınıflarda haftada 2'şer saat zorunlu olarak yer alan (www.ttkb.meb.gov.tr) bu dersin işlenişine ilişkin bilimsel nitelikte araştırmalar yapılmış değildir.

Osmanlı Türkçesi ile ilgili kaynak, materyal ve birikimin lisans ve lisansüstü programlar etrafında şekillendiği göz önünde alındığında ortaöğretim düzeyinde verilecek bir Osmanlı Türkçesi dersinin pedagojisi nasıl olmalıdır, sorusu önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu doğrultuda mevcut uygulamaların değerlendirilerek gerek müfredat ve materyal geliştirme gerekse yeni öğretim yaklaşım-yöntemlerini hayata geçirme konusunda nicelik ve niteliğe dayalı çalışmaların yapılması önemli bir ihtiyaçtır. Önerilen araştırma ile Osmanlı Türkçesi Dersi Öğretim Programı'nın uygulanışına ilişkin öğrenci görüşlerine başvurularak programın genel amaçlarının gerçekleşme durumlarıyla ilgili algıların değerlendirilmesi, bu yolla dersin verimliliğinin artırılmasına ilişkin tespit ve öneriler sunulması amaçlanmaktadır. Çalışmada Osmanlı Türkçesi Dersi Öğretim Programı'nın uygulanışı "Osmanlı Türkçesi ile yazılmış farklı güçlük düzeyindeki metinleri okuyabilme, anlamlandırabilme, söz varlığını geliştirme, Osmanlı Türkçesi etrafında gelişen kültürü tanıma, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış eserleri koruma konusunda duyarlılık kazanma, alana özgü çalışmalarda Osmanlı Türkçesi ile yazılmış eserlerden yararlanma" amaçlarının gerçekleşmesinden hareketle değerlendirilecektir.

YÖNTEM

Problem: Araştırmanın temel ve alt problemleri şöyle ifade edilebilir:

Temel Problem: Osmanlı Türkçesi Dersi Öğretim Programı'nın uygulanışına ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?

Alt Problemler:

1. Öğrencilerin Osmanlı Türkçesi ile ilgili çağrışım ve algıları nasıldır?
2. Öğrencilerin Osmanlı Türkçesi öğrenmenin avantajları ve işlevselliği hakkında görüşleri nelerdir?

3. Öğrenciler Osmanlı Türkçesi yeterliliği bakımından kendilerini nasıl değerlendirmektedir?
4. Öğrencilerin Osmanlı Türkçesi dersinin uygulanışına ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Öğrencilerin Osmanlı Türkçesi dersinin süresi ve saatine ilişkin görüşleri nelerdir?

Sayıtlar: Araştırmanın sayıtları şöyle ifade edilebilir:

1. Araştırmayı tamamlayabilmek için zaman ve kaynaklar yeterlidir.
2. Araştırma için seçilen Ankara Türk Telekom Mehmet Kaplan Sosyal Bilimler Lisesi, veri elde etmede doğru bir tercihtir.
3. Araştırmada kullanılacak veri toplama araçları araştırmayı sonuca ulaştırabilecek niteliktedir.

Sınırlılıklar: Araştırma;

1. Ankara Türk Telekom Mehmet Kaplan Sosyal Bilimler Lisesi ile sınırlıdır.
2. 10 ve 11. sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerden ulaşılabilenlerin görüşleriyle sınırlıdır.
3. Osmanlı Türkçesi Dersi Öğretim Programı'nın uygulanışına ilişkin görüşlerin değerlendirilmesiyle sınırlıdır.

Tanımlar:

- Osmanlı Türkçesi: Batı Türkçesinin 13 ila 20. yy. arasında Arap alfabesi temelli yazımıyla karşımıza çıkan dönem ve biçimi.

- Sosyal Bilimler Lisesi: Haftalık ders çizelgelerinde sosyal bilimlerle ilgili derslerin ağırlıkta olduğu orta öğretim kurumu.

Veri Toplama Aracı: Bu araştırma 2003-2004 öğretim yılında sosyal bilimler liselerinde verilmeye başlanan Osmanlı Türkçesi dersinin uygulanışına ilişkin öğrenci görüşlerini incelemeyi amaçlayan nitel bir çalışmadır. Çalışmanın gerçekleştirilmesinde görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın amacı dikkate alınarak araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Formun oluşturulmasında Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde görevli beş öğretim üyesinden kapsam geçerliliği ile ilgili uzman görüşü alınmıştır. Form, kişisel bilgiler ile görüşmede yöneltilen çerçeve soruların yer aldığı iki bölümden oluşmaktadır. Formun kişisel bilgiler kısmında "sınıf düzeyi, kariyer planı, cinsiyet ve not ortalaması" sorulmaktadır.

Görüşme sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir (Karasar, 2005). Özellikle sosyal bilimlerle sık kullanılan görüşme yöntemi, başkalarını anlamak için en güçlü veri toplama şekillerinden biridir (Punch, 2005). Bu araştırmada yüz yüze görüşme tekniği uygulanmıştır. Görüşme yarı yapılandırılmış biçimde gerçekleştirilmiş, çalışmada önceden hazırlanan sorular yöneltilmekle birlikte görüşme sırasında katılımcıların belirteceği ilgili görüşler de değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Görüşmeler araştırmacı tarafından bireysel görüşme modeline uygun olarak yapılmıştır. Görüşmelerin her biri ortalama 5-10 dakika sürmüştür; bu yolla 10 ve 11. sınıf düzeyinden 35 öğrenci ile görüşme süreci tamamlanmıştır.

Görüşmeler, anahtar kelime kullanmak suretiyle elle not edilmiş görüşme verileri aynı gün içinde çözümlenerek belli bir başlık çerçevesinde dile getirilen görüşler bir araya toplanarak çözümlenmiştir.

Evren ve Örneklem: Türkiye genelinde her biri farklı bir ilde kurulmuş olan 32 sosyal bilimler lisesi bulunmaktadır. Çalışma Ankara Türk Telekom Mehmet Kaplan Sosyal Bilimler Lisesi 10 ve 11. sınıflarında gerçekleştirilmiştir. Bu lisede her bir sınıf düzeyinde 104 öğrenci öğrenim görmektedir. Lincoln ve Guba'nın (1985) örnekleme alınan kişilerle ilgili durumun doyurucu bir açıklamasını yapabilmek için 12'den az ve 20'den fazla olmayacak bir biçimde örneklem seçilmesine özen gösterilmesi gerektiği yönündeki ifadeleri dikkate alınarak araştırma kapsamında 10. sınıf düzeyinden 20, 11. sınıf düzeyinden 15 öğrenci ile görüşülmüştür. Görüşmeye katılan öğrencilerden 24'ü hukuk, 4'ü uluslararası ilişkiler, 3'ü siyaset bilimi, 1'i ekonomi, 1'i psikoloji, 1'i ilahiyat, 1'i de milli savunma alanında kariyer yapmayı hedeflenmektedir. Öğrencilerin akademik başarı puanları 75 ve üstü olup, iyi ve pek iyi şeklinde değerlendirilebilir. Cinsiyet dağılımı açısından bakıldığında görüşmeye 21 kız, 14 erkek öğrenci katılmıştır.

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Öğrencilere yöneltilen ilk soru "Osmanlı Türkçesini nasıl tanımlarsınız? Bu ifade size neler çağrıştırıyor?" olmuştur. Öğrencilerin değerlendirmelerinde ilgi çekici hususlardan biri, Osmanlı Türkçesinin "resmî dil" olarak tanımlanmasıdır. Bilindiği üzere "resmî dil" kavramı, modern dönemde ortaya çıkmış; Osmanlı'da ilk defa Kanun-i Esasî'nin 18. maddesi kapsamında "...devletin lisan-ı resmîsi olarak Türkçe bilmek şarttır." biçiminde ifadesini bulmuştur (Hanoğlu, 2011). Bu noktada Osmanlı'nın kendi dilini Türkçe olarak adlandırdığına dikkat

çekmekte fayda vardır. Öğrencilerin “resmî dil” biçimindeki tanımlamaları, Osmanlı Türkçesini bugünün normlarıyla değerlendirdiklerinin bir göstergesidir. Osmanlı Türkçesinin birçok öğrenci tarafından “yazı dili” kavramı ile ilişkilendirilmesi, bunun yanı sıra edebiyat ve tarih alanlarındaki kullanımlarına dikkat çekilmesi de Osmanlı Türkçesinin kendi gerçekliği içinde algılanamadığının bir diğer göstergesidir.

Osmanlı Türkçesinin niteliğine ilişkin değerlendirmelerin toplandığı bir diğer konu başlığı da Osmanlı Türkçesinin Arapça ve Farsça ile ilişkisidir. Öğrencilerin bir kısmı Osmanlı Türkçesini “Arapça ve Farsçanın birleşmesinden ortaya çıkan karma bir dil” olarak tanımlarken bir kısmı da “Arapça ve Farsçanın birleşmesiyle meydana gelen bu iki dilden de farklı bir üst dil” olarak tanımlamıştır. Bir kısım öğrenciler ise Osmanlı Türkçesinin Türkçe olduğunu vurgulayarak yalnızca yazımının Arap alfabesi ile olduğunu belirtmişlerdir. Burada öğretim programında yer alan “Osmanlı Türkçesini Özellikleri” başlığında yer alan “1. Osmanlı Türkçesinin özelliklerini belirtir. 2. Osmanlı Türkçesinin oluşumu ve tarih içindeki gelişimini ana hatlarıyla açıklar.” kazanımlarının yeterince gerçekleşmediği görülmektedir. Bu noktada kazanımların açıklamalar kısmında Osmanlı Türkçesinin Türkçenin tarihî bir dönemi olduğu, hem alfabe kullanımı hem de taşıdığı dil özellikleri bakımından ayırıcı özelliklere sahip olduğu vurgulanmalı; diğer dillerden yapılan ödünçlemeler tarihsel zemin bağlamında dilbilimsel ölçütlerle açıklanmalı, bu yapılırken karma dil, yapma dil, üst dil, üstün dil gibi kavramlar üzerinde durularak öğrencilerin Osmanlı Türkçesiyle ilgili eleştirel çözümlenmeler yapmalarına fırsat verilmeli; özellikle Arapça ve Farsçanın etkisiyle ilgili klişe; farklı dil değişkeleri, farklı edebî türler ve farklı yazarlardan verilecek örneklerle açıklığa kavuşturulmalıdır.

İkinci soru, “Osmanlı Türkçesini öğrenmenin önemi ve avantajları hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusudur. Bu soruya verilen cevaplarda dikkat çeken husus, öğrencilerin büyük çoğunluğunun “bu dersin meslek yaşamlarında kendilerine katkıda bulunmayacağı, not ortalamalarını düşürerek okul başarılarını olumsuz etkilediği” yönündeki serzenişleri ve dersin seçmeli olmasına ilişkin talepleridir. Öğrencilerin bu derste edinilen bilgilerin “tarih, dil ve edebiyat” alanında çalışacak olanların işine yarayacağı, hatta bu alanlar dışında çalışacak olanlar için gereksiz olduğu şeklindeki belirlemeleri; arşivlerden yararlanmak gibi çok uzak hedefleri işaret etmeleri, Osmanlı Türkçesini genel kültür ve kişisel gelişimle sınırlandıran belirsiz yorumları, ayrıcalık ve toplumsal statü kazandıracığına ilişkin faydacı tutumları ya da Arap alfabesi ile yazılan başka bir dili öğrenirken rahat etme gibi ikincil avantajları dile getirmeleri, öğretim programının “Osmanlı Türkçesi Bilmenin Önemi” başlığı altındaki “1.

Osmanlı Türkçesi bilmenin önemini fark eder. 2. Osmanlı Türkçesini öğrenmeye istekli olur.” kazanımlarının yeterince gerçekleşmediğini düşündürmektedir. Bu soruda öğrencilerin en basit bir avantaj olarak Osmanlı Türkçesinin söz varlığı gelişimlerine katkı sağlayacağı ile ilgili herhangi bir görüş bildirmemiş olmaları da önemlidir. Bununla birlikte eski eserlerin günümüze kazandırılması öğrencilerin vurguladığı bir konu olmuştur. Fakat öğrenciler bunu kendilerinin yapacağı bir iş olarak görmemekte, Osmanlı Türkçesi metinlerinden aktif biçimde yararlanmayı veya söz konusu metinlerin aktarılması, günümüz Türkçesine kazandırılması işini kariyer planlarının bir parçası olarak düşünmemektedirler. Burada bir hususu daha belirtmekte fayda vardır. Görüşme sırasında pek çok öğrenci arşiv araştırması yapmaktan söz ederek arşivlere girmenin güçlüğü, hatta imkânsızlığından bahisle “Öğrensek de kullanamayacağız.” gibi umutsuz bir tavır sergilemiştir. Bu da Osmanlı Türkçesi öğretimi yapılırken arşiv araştırmasının niteliği, gerekliliği, kimlerin arşivlerden yararlanabileceği gibi yan konuların da ele alınması gerektiğini düşündürmektedir.

Araştırmada yer alan 3 ve 4. soru birbiriyle bağlantılıdır. Bu sorularda öğrencilerden “Osmanlı Türkçesi ile yazılmış matbu metinleri okuyabilme ve anlamlandırabilme açısından kendilerini ‘zayıf, orta, iyi, mükemmel’ olmak üzere dördü bir derecelendirme kriterine göre değerlendirmeleri” istenmiştir. Burada matbu metin kısıtlaması getirilmesinin sebebi, yazma metinlerin 12. sınıfta ele alınıyor olmasıdır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu metinleri okuyabilme açısından kendilerini “orta” düzeyde görürken (16 kişi), yine önemli bir kısmı (12 kişi) “iyi” olarak değerlendirmişlerdir. Bu başlıkta kendisini mükemmel olarak değerlendiren öğrenci sayısı 2, zayıf olarak niteleyen 5 ve dördü derecelendirmenin dışında kalarak hiç okuyamadığını belirten öğrenci sayısı 1’dir. Metinleri anlamlandırabilme açısından da ana hatlarıyla benzer bir durum söz konusu olmakla birlikte öğrencilerin bir kısmı anlamlandırabilme becerilerinin okuyabilme becerilerinden geride olduğunu ifade etmişlerdir. Bu da metni doğru okumanın doğru anlamlandırmanın temeli olduğu düşüncesiyle çelişir görünmektedir. Ancak burada böyle bir çelişkidен ziyade, öğrencilerin belli dil değişkeleri ve türlerine ait metinlere aşına olmaması; dolayısıyla bu metinlerin kendine özgü dil yapısını çözümleyememeleri etkili olmaktadır. Bu da Osmanlı Türkçesi öğretiminin basit bir alfabe ve yazı sistemi öğretiminin ötesinde belli bir dönemin ya da belli dil değişkeleri ve türlerin dili olarak da ele alınması gerektiğini göstermektedir. Öğrencilerin günümüz Türkçesine yakın metinleri daha rahat anlamlandırabildiklerini belirtmeleri de öğretimde izlenecek strateji anlamında, alfabe ve yazı sisteminin yanı sıra dil öğretiminin de bu dersin kapsamında düşünülmesi gerektiği yönündeki

düşüncemizi desteklemektedir.

Öğrencilere yöneltilen birbiriyle bağlantılı 5 ve 6. soru “Osmanlı Türkçesi ile yazılmış metinlerden en çok hangi türde ve hangi dönemde yazılan metinleri okumada güçlük çekildiği” hakkındadır. Öğrencilerin neredeyse tamamı “şiir” türündeki metinleri okumakta güçlük çektiklerini belirtmişlerdir. Bir kısım öğrenciler de tür farkı olmaksızın bütün metinleri okumakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Dönem bakımından öğrenciler en çok 16, 17. yüzyıl metinlerini, bir başka deyişle Divan şiiri örneklerini okumakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Az sayıda öğrenci 13. yüzyıl gibi daha eski dönem metinlerini okuyamadığını belirtirken bazı öğrenciler de Servet-i Fünun metinlerinde zorlandıklarını belirtmişlerdir. Divan şiiri örneklerinde zorlandıklarını belirten öğrenciler, bu dönem metinlerinde Arapça ve Farsça sözcük kullanımının yoğunluğunu gerekçe göstermişlerdir. Servet-i Fünun dönemi metinleri diyen öğrenciler ise dönem metinlerinde “Sanat sanat içindir.” anlayışının hâkim olmasının bir engel teşkil ettiğini ifade etmişlerdir. Haddizatında Osmanlı Türkçesi dersinde öğrencilerin Servet-i Fünun dönemi metinleriyle teması sınırlıdır. Ancak burada da bazı klişelerin onların bakış açılarını şekillendirmeye devam ettiği görülmektedir. Yukarıda belirttiğimiz bir hususu burada da ifade etmekte fayda vardır. Osmanlı Türkçesi öğretimi alfabe, yazı sistemi, dil özellikleri bağlamında öğretilirken bu öğretimin belli yan alanlarla da desteklenmesi gerekmektedir. Şiir türündeki metinler, ahenk unsurlarının yardımıyla nispeten daha kolay çözümlenebilecek metinlerdir. O hâlde her ne kadar Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda aruz vezni, bir ahenk unsuru olarak ele alınıp aruz kalıplarının öğretimi konusuna girilmiyor olsa da Osmanlı Türkçesi dersinde metin okumayı destekleyici bir unsur olarak aruz vezniyle ilgili uygulamalara da yer verilmeli; bu bahis öğretim programının gözden geçirilmesi çalışmalarında dikkate alınmalıdır.

Görüşmede yöneltilen birbiriyle bağlantılı 7 ve 8. soruda öğrencilere “gerek Osmanlı Türkçesi gerekse diğer dersler için yaptıkları veya kişisel ilgileri dâhilindeki herhangi bir konuda yaptıkları bir araştırma/çalışmada Osmanlı Türkçesi bilgilerini kullanıp kullanmadıkları” sorulmuştur. Öğrencilerin çok büyük bir kısmı Osmanlı Türkçesi bilgilerini kullanarak herhangi bir araştırma/çalışma yapmadığını belirtmiştir. Sınırlı sayıda öğrenci mezar taşları, padişah tuğraları, paralar ile cami duvarlarını süsleyen hat metinlerindeki yazıları okumaya çalıştığını belirtmiştir. Yine az sayıda öğrenci tarih dersinde verilen bir ödev kapsamında Osmanlı Türkçesine ait metinler okuduğunu ve bundan keyif aldığını ifade etmiştir. Bütün bunlardan Osmanlı Türkçesi bilgisi öğrencilerin öğrenim hayatlarında ya da günlük yaşantılarında

kullanılmıyor olduğu sonucu çıksa da desteklendiği takdirde bu bilginin işlevsel hâle getirilmesinin mümkün olduğu da anlaşılmaktadır. Bu noktada sosyal bilimler liselerinde çalışan öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Öğretmenler, günümüz Türkçesine kazandırılmasında fayda olacak metinleri belirleyerek bir dönem ya da öğretim yılına yayılacak projeler kapsamında öğrencilerinin bu metinleri aktarmasını sağlamalı; elde edilen metinlerin yayınlanmasına öncülük etmelidir. Bu türden çalışmaları desteklemek üzere yalnızca Osmanlı Türkçesi ile yazılmış metinleri çözümlenmeye yönelik okul dergisi çıkarılması ve benzeri faaliyetler bu bağlamda değerlendirilmelidir. Ayrıca Osmanlı Türkçesinin söz konusu ders ile sınırlı kalmaması sağlanmalı; öğrencilerden tarih ve Türk edebiyatı gibi derslerde Osmanlı Türkçesi bilgisinden yararlanmaları istenmelidir. Bu bağlamda öğretim programının bütün ünitelerinde yer alan “Osmanlı Türkçesiyle yazılmış düzeye uygun metinleri okur.” kazanımının açıklamasında eski harfli metinleri günümüz Türkçesine aktarmanın gerekliliği vurgulanmalıdır.

Araştırmada yöneltilen 9. soruda “Osmanlı Türkçesi öğrenme sürecinde yaşanan olumlu ve olumsuz deneyimlerin örneklendirilmesi” istenmiştir. Bu soru öğrencilerin “Olumlu ya da olumsuz bir deneyimim yok.” diyerek en çok cevapsız bıraktıkları soru olmuştur. Cevap verenlerin çok büyük bir kısmı da “sınavlardan kötü ya da iyi not almak, karne notunun iyi ya da kötü olması, yeni kelimeler öğrenmek, verilen ödevleri yaparken zorlanmak” gibi çok genel deneyimlerden söz etmişlerdir. Olumlu deneyi olarak belirtilen hususlardan biri Osmanlı Türkçesi bilgisinin özellikle aile ve arkadaş çevresinde takdir toplama, prestij sağlama gibi faydalar sağlamasıdır. Bununla ilgili olarak “bir yakının kütüphanesinde bulunan Osmanlı Türkçesi ile yazılmış kitapları okuma, mezar taşı okuma, çevreden gelen merak dolu sorulara cevap verme” gibi deneyimler sıralanmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin deneyimleri genel olarak olumsuzdur. Bunlardan biri, öğrencilerin metinlerin harekesiz olmasının yarattığı hayal kırıklığı ve alışkanlıklarının tesiriyle bu tür metinleri okumakta zorlanmalarıdır. Bir diğer husus, Standart Türkçede yer almayan art damak n’si (nazal n) gibi seslerin telaffuzunda yaşadıkları sıkıntıyla ilgilidir. Oysa bu tür seslerin orijinaline uygun biçimde telaffuz edilmesi gibi bir kayıt söz konusu değildir. Zaten art damak n’si örneğinde, sesin dış n’si olarak telaffuz edildiği dönemlerde de kalıplaşma nedeniyle sözcük sağır kef ile yazılmaktadır. Buna rağmen telaffuzla ilgili genel bir malumat vermenin ötesinde uygulamalar yapılıyorsa öğretim programına seslerin nasıl telaffuz edileceğiyle ilgili bir açıklama verilmesinde fayda vardır. Bu bahisle ilgili bir diğer konu da öğrencilerin önemli bir kısmının metin yazmada güçlük çektiklerini, harfleri birleştirmede hâlen hatalar yaptıklarını ve uzun yazma ödevlerinde zorlandıklarını ifade

etmeleridir. Osmanlı Türkçesi Öğretim Programı'nda metin yazma ile ilgili herhangi bir kazanım bulunmamaktadır. Yazı sistemiyle ilgili belli özelliklerin daha iyi kavranması için okuma ile yazmanın eş zamanlı yürütülmesi gerektiği düşünülebilir. Ancak yazmanın bugün için işlevsel olmadığı göz önünde bulundurularak zaten öğrencilerin zorlandıkları bir ders kapsamında bu tür çalışmalara ağırlık verilmemeli, programın sınırlılıklarına uyulmalıdır.

Öğrencilere yöneltilen 10. soru “günlük hayatta Osmanlı Türkçesi ile yazılmış metinlerle karşılaşp karşılaşmadıkları” üzerinedir. Bu soruya öğrencileri çoğu olumsuz cevap vermişlerdir. Bazı öğrencilerin tarih ve edebiyat ders kitaplarında karşılaştıklarını belirtmeleri, günlük hayatın sınırlarını aşsa da söz konusu ders kitaplarında Osmanlı Türkçesi metinlerinin Latin harfleriyle yer aldığı düşünüldüğünde öğrencilerin Osmanlı Türkçesini yalnızca farklı bir alfabeyle yazılan bir dil olarak değil de dilimizin belli özellikleri olan bir dönemi olarak düşündüklerini göstermesi bakımından önemlidir. Bu soruya olumlu cevap veren öğrencilerin Osmanlı Türkçesi metinleriyle “kütüphane, müze, kitapçı, eski mimari eserler, nüfus ve tapu arşivleri” gibi ortamlarda karşılaştıklarını belirtmeleri de öğrencilerin deneyimlerini arttırmak amacıyla bu tür mekânlara sık sık geziler düzenlenmesi gibi teşvik edici faaliyetlerin gerekliliğini göstermektedir. Böylece Osmanlı Türkçesi öğrenciler için soyut, arkaik, geçerliliği kalmamış bir dil olmaktan çıkacak, onların hayatlarında daha çok yer edinecektir.

11. soruda öğrencilere “Osmanlı Türkçesi dersini aldıktan sonra bu derse ilişkin düşünce ve değerlendirmelerinde bir değişiklik olup olmadığı” sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplarda genel eğilim dersle ilgili olumlu düşünceleri olan öğrencilerin bu düşüncelerinin pekiştiği şeklindedir. Bu öğrenciler konuyla ilgili görüşlerini “Merakım vardı, depreşti. Sevgim katlandı. Çok zevkli bir ders olduğunu düşünüyordum, dersleri aldıktan sonra öyle olduğunu gördüm. Dile hayran kaldım.” gibi cümlelerle ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise “Büyük bir merakım vardı ama dersten soğudum. Hevesliydim, beceremedim, şimdi kin besliyorum.” gibi hayal kırıklığı yansıtan cümlelerle düşüncelerinin olumsuz yönde değiştiğini belirtmişlerdir. Az sayıda öğrenci ise “Gereksiz olduğunu düşünüyordum, hâlâ öyle düşünüyorum. Nötrdüm, şimdi ilgisizim.” şeklinde olumsuz görüş bildirmişlerdir. Cevaplarda en çok dikkat çeken husus, öğrencilerin ister olumlu ister olumsuz görüş bildirsın bir şekilde dersin zorluğu ve kolaylığı ile ilgili yorumlarda bulunmalarındır. Çoğu öğrenci görüşlerini söylerken bu noktadan hareket etmiş; bir tutum belirtmeksizin “Önceden kolay olduğunu düşünüyordum, şimdi zorlanıyorum. Düşündüğümde kolaymış. Zor olduğunu düşünüyordum, öyleymiş. Çok zor bekliyordum, o kadar değilmiş. Zor olduğunu anladım. Öğrenememe korkum vardı. Zorlandım ama üzerine

düşerek başardım.” biçiminde bilgiler vermişlerdir. Bütün bunlar Osmanlı Türkçesi dersi etrafında öğrenmeyi olumsuz yönde etkileyecek bir kolaylık-zorluk algısı oluştuğunu göstermektedir. Dersin kolay olduğunu düşünen öğrencilerin çoğu zorlandıklarında hayal kırıklığına uğrayabilmekte, tersini düşünenler ise daha dersi almadan öğrenilmiş çaresizlik diyebileceğimiz bir durumla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu soruya verilen cevaplarda altı çizilmesi gereken bir diğer husus da olumlu ve olumsuz görüş bildiren öğrencilerin her şekilde bu dersin, Osmanlı Türkçesinin önemi hakkında bilinçlenmelerine katkıda bulunduğunu söylemeleridir. Bu bağlamda bir öğrencinin “En azından Osmanlı Türkçesinin ayrı bir dil olmadığını biliyorum.” cevabı dikkat çekicidir.

Araştırmada yer alan 12. soru kapsamında öğrencilere “Osmanlı Türkçesi dersine ayrılan süreyi hem öğretim yılı hem de haftalık ders saati açısından yeterli bulup bulmadıkları” sorulmuştur. Görüşmeye katılan öğrencilerin önemli bir kısmı ders saatini yetersiz bulurken, özellikle Osmanlı Türkçesinin verilmeye başlandığı 10. sınıf düzeyinde ders saatinin arttırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu gruptaki öğrencilerden bir kısmı da dersin hazırlık düzeyinden itibaren verilmesinin uygun olacağını söylemişlerdir. Bu soruda dikkat çekici bir diğer husus, yine önemli sayıda öğrencinin ders saatinin yeterli olduğu; derslerin işleniş sürecinin daha verimli hâle getirilmesi gerektiği, dersi veren öğretmenin hazırlık ve bilgi birikiminin bu konuda önemli olduğu düşüncesidir. Bu öğrenciler Osmanlı Türkçesi öğrenmenin belli temel bilgileri aldıktan sonra kişinin kendi çabası ve ilgisiyle devam ettireceği okuma egzersizleri sayesinde becerilerinin gelişebileceğini düşünmekte; öğretmeni bir rehber olarak değerlendirmektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal bilimler liseleri, 2003-3004 öğretim yılında kurulmuş; kurulduğu tarihten bugüne başarı grafiğini yükselterek bugün itibarıyla üniversite giriş sınavlarındaki başarı sıralamasında ilk sırayı alan seçkin bir eğitim kurumuna dönüşmüştür. Geride bıraktığımız sekiz yıl içinde sayısı 32’yi bulan bu okulların ülke genelinde yaygınlaştırılacağı ve hâlihazırda yalnızca bu liselerde verilen Osmanlı Türkçesi dersinin diğer orta öğretim kurumlarında da seçmeli ders olarak verilebileceği göz önünde bulundurulduğunda Osmanlı Türkçesi dersinin uygulanışına ilişkin yaklaşım ve yöntemlerin gözden geçirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Yürütmüş olduğumuz araştırma kapsamında konuyla ilgili değerlendirme ve önerilerimizi şöyle sıralamak mümkündür:

Öğretim programlarının geliştirilmesinde ihtiyaçların belirlenmesi başlangıç noktasıdır.

Bunu belirlenen ihtiyaçların giderilmesine dönük somut hedeflerin tanımlanması aşaması oluşturur. İçeriği ve bu içeriğin sunumunda ortaya çıkan öğrenme ortamlarını anlamlı hâle getiren, ihtiyaç ve hedeflerin doğru aydınlatılması; böylece insanlarda öğrenmenin amaçlılığına ilişkin sağlam kanaat oluşturulmasıdır. Öğrencilere yöneltilen “Osmanlı Türkçesi öğrenmenin avantajları, bu derste edindikleri bilgi ve becerilerin kariyer planları dahilindeki işlevselliği, edindikleri Osmanlı Türkçesi bilgi ve becerilerini hayata geçirip geçiremedikleri” ile ilgili sorular kapsamında belirtilen görüşler, ihtiyaç ve hedeflerin yeterli düzeyde ifade edilmediğini göstermektedir. Zira öğrenciler dersin gerekliliği ve avantajları konusunda somut deliller getirememekte, genel olarak faydalı olacağına dair düşüncelerini ifade etmektedirler.

Osmanlı Türkçesi Öğretim Programı'nda açıkça ifade edilmeyen bir diğer husus da Osmanlı Türkçesi öğrenme sürecinin farklı bir alfabe ile yazılmış metinleri deşifre etmenin ötesinde, dilimizin belli bir dönemine ilişkin bilgi ve becerileri edinmekle ilişkisidir. Yazıyı ve yazı sistemini çözmek, metni anlamlandırmayı garantilememektedir. Araştırmada öğrencilerden metin okuma ve anlamlandırma becerileriyle ilgili bir öz değerlendirme yapmaları istenmiştir. Verilen cevaplar metni doğru okumanın beraberinde her zaman doğru anlamlandırmayı getirmediği görülmüştür. Bunun sebebi dönem, dil değişkesi ve metin türü düzeyinde ortaya çıkan dil farklılıklarıdır. O hâlde öğretim programının gözden geçirilmesinde dönem dili ile farklı dil değişkeleri ve farklı metin türlerinin dili esas alınarak bir düzenlemeye gidilmesi faydalı olacaktır.

Osmanlı Türkçesi Öğretim Programı'nda uygulamaya dönük kazanımlar “...okur.” biçiminde ifade edilmekle birlikte yazma çalışmalarına yer verilip verilmeyeceği veya yazma çalışmalarına yer verilse de bunun bir kazanım şeklinde değerlendirilip değerlendirilmeyeceği belirsiz kalmıştır. İhtiyaçlar ve hedefler doğrultusunda bu husus da açıklığa kavuşturulmalı, Osmanlı Türkçesi metinlerini okuma becerisinin yanı sıra Osmanlı Türkçesi alfabesi ve yazı sistemi ile yazma becerisinin üzerinde durulup durulmayacağı belirtilmelidir.

“Osmanlı Türkçesi”nin karma bir dil olduğu, devletin resmî dili olduğu gibi kavram yanılgıları, kazanımlara getirilecek açıklamalarla dilbilimsel esaslar ve tarihsel zemin bağlamında açıklığa kavuşturulmalıdır.

Öğrencilerin Osmanlı Türkçesi ile temaslarının dersle sınırlı kaldığını gösteren veriler, bu dersin proje tabanlı bir yaklaşımla sürdürülmesinin faydalı olacağını düşündürmektedir. Bu doğrultuda mümkün olan yerlerde üniversitelerin ilgili bölümleriyle iş birliği yapılarak

öğrencilerin okudukları metinlerin değerlendirilmesi, yayınlanması, sergilenmesi gibi çalışmalar yapılmalıdır.

Dersin süresiyle ilgili olarak yapılan değerlendirmeler doğrultusunda ders saatinin özellikle 10. sınıf düzeyinde arttırılması düşünülebilir. Ancak bu husus, yazma çalışmalarının programdaki yeri açıklığa kavuşturulduğunda sağlıklı biçimde değerlendirilebilecektir. Zira öğrencileri en çok zorlayan metin yazma çalışmalarıdır. Yazma, temel beceri olarak değil de okumayı destekleyici bir etkinlik biçiminde ele alındığında öyle zannediyoruz ki haftalık 2 saatlik süre yeterli olacaktır. Bu noktada dile getirilmesi gereken bir diğer husus da dersin seçmeli olmasıyla ilişkilidir. Yürürlükte olan mevzuata göre sosyal bilimler liselerinin haftalık ders çizelgelerinde 9. sınıfta 1, 10. sınıfta 3, 11. sınıfta 1, 12. sınıfta 1 saatlik seçmeli ders yer almaktadır. Bir başka deyişle bu okullarda seçmeli ders uygulaması neredeyse bulunmamaktadır. Bu yaklaşım gözden geçirilecek olursa Osmanlı Türkçesi dersinin seçmeli ders olması faydalı olacaktır. Böylece ilgili ve istekli öğrenciler dersi tercih edecek, Osmanlı Türkçesi derslerinde olumlu bir öğrenme ortamı oluşacaktır.

KAYNAKLAR

- Hanioğlu, Ş. (2011). 1876'dan Günümüze Resmî Dil Serüvenimiz. *Sabah*, 02.01.2011.
- Lincoln, Y., & Guba, E. (1985). *Naturalistic inquiry*. New York: Sage
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2011). *Osmanlı Türkçesi Dersi Öğretim Programı*.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2010). *Orta Öğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgeleri*.
- Punch, K. F. (2005). *Introduction to social research—quantitative & qualitative approaches*. London: Sage.

SUMMARY

Ottoman Turkish (from now on OT) courses have been offered in high schools of social sciences since the foundation of these institutions in 2003-2004 academic year. The curriculum of OT was put into practice with the 12.09.2011 dated and 139 numbered sentence of Board of Education. According to this sentence the 2 hours OT courses are compulsory at 10, 11, 12th grades. Considering the increasing interest in OT courses both in formal and in informal education institutions the question of "How should we teach classic languages -in this case OT- at the level of high school?" emerged to think over. This study motivated by this question deals with the current implementation of OT courses on the basis of students' opinions. We focused on the following course objectives designing the study: deciphering the Ottoman texts at different level of difficulty, improving vocabulary, developing an understanding of cultural components of OT, gaining sensitivity in preserving OT heritage, using OT for academic and occupational purposes.

Method

Research Questions: The main research question and its sub-questions are as follows:

What are the students' opinions about the implementation of OT courses?

1. What the OT calls for the students?
2. What the students think about the functionality and advantages of learning OT?
3. How do the students self-evaluate regarding their competency in OT skills?
4. What do the students think about the course activities?
5. What do the students think about the duration and weekly hours of OT courses?

Universe and Sample: There were 32 high school of social sciences when we carried out this research. This study was conducted in Ankara Mehmet Kaplan High School of Social Sciences. Since it wasn't possible to reach the 12th grade students due to the YGS (University Entrance Exam) preparation arrangements. There are 104 students attending 10th and 11th grades. We interviewed 20 students from 10th, and 15 students from 11th grades who are available at the time of experiment on the basis of volunteering. The 24, that is the overwhelming majority of this total 35 students plan to make a career in law, 4 in international relations, 3 in political sciences, 1 in psychology, 1 in divinity, and 1 in national security. As for the gender representation the 21 of participants are female, and the 14 are male. The academic performance of the students is relatively high since their average exam scores are at 75 and beyond out of 100.

Data Collection: We used the semi-structured interview design in this study. The interview form was developed by the researcher, and to ensure the content validity we appealed to the assessment of five academicians from the department of Turkish Language and Literature at YBU. The interview form was consisted of two parts, one devoted to gather the personal information and one for the students opinions about OT courses. Each interview lasted for 5 to 10 minutes to complete.

Research Findings:

QN1 “Make a definition of OT. What does OT call for you?: The majority of the students stated OT as the official language of Ottoman Empire. They associate OT with the written language only, and reconcile it with the literature and history. They defined OT as a “mixed” language of Arabic and Persian without any precise emphasis on Turkish.

QN2 “What do you think about the importance and advantages of learning OT?” : The overwhelming majority of students think that learning OT has no contribution to their academic and occupational life, besides it has a negative role since it causes to decrease their average exam scores. This shows that the course objectives “(S)he realizes the importance of learning OT.” , “(S)he volunteers to learn OT.” Weren't met.

QN 3, 4 “How do you score your competency in reading and deciphering OT texts on a 4-point (poor, average, good, very good) likert scale?: The majority of the students evaluate their reading skills at an average level, but an important number of students evaluate themselves at a good level. A remarkable finding is that they all report that they sometimes can't understand the message although they read the text correctly, and they believe that their comprehending skills are far behind their reading skills. This shows that reading and comprehending the OT texts is not just a matter of deciphering an old alphabet and text. It requires a register, and genre awareness which is neglected in OT teaching.

QN 5, 6 “Which kind of texts do you find difficult to decipher? Is there any historical periods you find difficult to decipher its texts?” : Almost all students stated that they find it difficult to decipher poems. As for historical periods, they reported the 16th and 17th centuries texts, that is Divan poems being most difficult. This shows that it may be useful to deal with some literary tools like prosody to support the deciphering OT texts.

QN 7, 8 “Do you make use of your OT skills while doing a research for academic purposes or for personal interests?” : The majority of the students answered this negatively which raises an important question that how can we integrate their OT skills to real life situations?

QN 9 “Would you give us positive and negative examples related to your OT learning experiences?” : Although the majority of the students didn't response to this question, which is again a problem to think over, the others complained their low exam scores on the negative part, and some students report their relatives' , friends' and parents' appreciation and admiration on the positive part.

QN 10 “Do you come up with OT scripts in your daily life?: The majority of the students answered this question negatively. But a few students answered it positively, reporting their experiences about a museum, library, bibliopole or a historical site visit.

QN 11 “Did your opinions about OT courses change after you took this course?” : The answers for this question are diverse, but it is remarkable that all students state their opinions referring the difficulty degree of the course.

QN 12 “What do you think about the duration and weekly hour of OT courses?” : The majority of the students said that the current implementation is convenient.

Conclusion: These findings show that the implementation of OT courses need to be improved. Firstly, a detailed need analysis must be made. Secondly, we suggest that OT must be conceptualized as an historical period of Turkish, and it has some distinctive features in terms of diachronic perspective. These features must be explained referring to pidgin and creole, man-made language, lingua franca, language superior, common language, literary language, official language. Thirdly, a register and genre perspective must be applied in organizing OT teaching. At last but not least, OT courses must be offered as selective courses.